

Januz JANUZAJ

KRYENGRITJA STUDENTORE E VITIT 1981

Mbetja e Kosovës nën Jugosllavi me varfërinë dhe pabarazinë e shqiptarëve me kombet e tjera, kanë qenë plagë të vjetra me hapje të reja. Brezi ynë nuk është pajtuar me autonominë e Kosovës nën federatën sllave, ndërsa, në anën tjetër apo përballë kësaj ndodhej klasa politike shqiptare, e cila kënaqej në statusin e vet zyrtar.

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore kanë rrugëtuar, me barrë në njërën anë, pushtuesi e i pushtuari - Jugosllavia e Kosova. Rrethanat e krijuara gjatë asaj mbijetese njerëzore e kombëtare që kanë sjellë deri te Demonstratat e 1981- it, deri te Lëvizja Studentore, e quajtur Pranvera e Kryengritjes, Kthesa historike, kanë qenë:

1. Prej vitit 1945, shqiptarët, në trojet e veta, në Kosovë, në Maqedoni, në Serbi dhe në Mal të Zi, e kishin shprehur mos pajtimin për gjendjen e tyre, të ndarë prej shtetit amë dhe të mbetur nën pushtetin jugosllav, duke e shfaqur në mënyra të ndryshme dhe kohë pas kohe. Reagimi i shpirtit të popullit - Reagimi i parë i artikuluar, kombëtar, njerëzor dhe historik, e që do të jetë si ngritje e vetëdijes së popullit shqiptar në Kosovë; si ide, si program, si organizim, si veprim, është Programi për bashkim kombëtar i Adem Demaçit, në kohën kur ndalimi i simboleve kombëtare, betejat për flamurin kombëtar, burgosjet e shumta për të, ndjekja e shqiptarëve për armë e dëbimi i tyre për në Turqi, kishin vazhduar të jenë pjesë e ekzistencës kombëtare. Zhvillimi i ngadalshëm ekonomik i Kosovës e kishte

ngulfatur edhe zhvillimin kulturor e intelektual, por, me gjithë vështirësitë, shqiptarët shkolloheshin dhe më në fund e kishin fituar Universitetin.

2. Kundërthëniet kushtetuese e ligjore. Raportet Federatë - Republikë - Krahinë. Kosova element përbërës i Federatës Jugosllave, edhe në përbërje të Serbisë, edhe e përfaqësuar në të dy dhomat e Kuvendit Federativ. Dhe në këtë mes edhe kundërthëniet në jetë, në praktikë. Si ishin të zhvilluara viset e tjera të Jugosllavisë, si zhvilloheshin republikat dhe, përkundër përparimit në disa fusha të jetës, si ngecte Kosova?

3. Ndikimi i shtetit të përgjysmuar shqiptar - i Republikës së Shqipërisë. Në fillim të viteve të shtatëdhjeta në mes të Shqipërisë dhe të Jugosllavisë, marrëdhëniet, në disa fusha, kishin filluar të jenë më të hapura. Ato zhvillime, në Kosovë, prekeshin për çdo ditë.

4. Vetë jeta në studime, përballja me kushte të tjera, me të rinj të pjesëve të tjera të Kosovës, njohjet e shumta, debatet, ligjëratat nëpër fakultete, ndikimi i profesorëve atdhetarë.

5. Shpirti Revolucionar i studentëve, shpirti që nuk njeh përkulje, që nuk pranon kompromise, që e shkel ryshfetin, shpirti më i pastër i kombit, fryma e idealeve.

Viti 1981 erdhi me ngjarje të mëdha për Kosovën, për kombin shqiptar, më pastaj edhe për zhvillimet ndërkombëtare. Pa Demonstratat e studentëve dhe të popullit shqiptar të vitit 1981 historia jonë nuk do të ishte histori dhe në fund të shekullit 20 do të flisnim për robëri, nënshtrim e rënie.

Në historinë e gjatë kombëtare për liri e barazi, disa brezave u ka ardhur rasti të çohen për liri, të luftojnë për të, kur ajo nuk është dukur afër, kur ajo kishte marrë rrugë kundër vetvetes - kundër rrjedhës natyrore, kur vendin e kishin drejtuar të përkulurit, shërbëtorët, të mjeruarit e kombit. Ne, jo që nuk u pajtuam, jo që nuk pranuan, jo që u zbythëm, por e morëm vendin në dorë, me përgatitje e pa përgatitje, me ëndrra e me zhgjëndrra.

Ne - studentët, takoheshim për biseda e debate shoqërore, politike e kulturore, në konvikte, ku edhe banonim. Më 9 mars të vitit

1981, ditë e hënë, në mbrëmje, rreth orës 20, unë – Januz Januzaj, Kadri Kryeziu, Ramadan Gashi dhe Bedri Deliu, prej dhomës 312, Konvikti 3, ku kemi banuar, kemi shkuar te Gani Koci e Murat Musliu, në dhomën 310, po ashtu, konvikti 3. Atë natë jemi marrë vesh dhe kemi vendosur se si ta organizojmë Protestën në Mensën e studentëve më 11 mars.

Demonstratat e 26 marsit ishin organizuar në mbrëmjen në mes 25 e 26 marsit, po ashtu, në Konviktin 3. Shkaqet e ndryshme shoqërore dhe ekonomike i kishin ngritur peshë ato kombëtare e politike. Gjatë natës ishin caktuar punët e secilit dhe ishin shkruar parullat. Atë organizim të mirë e kishin bërë Bajram Kosumi, Ali Lajçi, Hamdi Hajdini, Sylë Mujaj, Riza Demaj e disa studentë të tjerë. Parullat që u brohoritën më së shumti në këto Demonstrata të studentëve kanë qenë: «Unitet», «Lironi shokët», «Kushte më të mira»,

«Kosova Republikë», «Trepça punon, Beogradi ndërton», «Republikë kushtetutë ja me hatër ja me luftë», «Poshtë borgjezia e kuqe», «Nuk jemi jugosllavë, por shqiptarë».

Më 1 prill, diku pas orës 15, kishin filluar Demonstratat më të mëdha të atij viti. Prej të gjitha anëve, prej të gjitha rrugëve, kishin ardhur punëtorët, studentët, rinia e shkollave të mesme, mësimdhënësit, të gjithë shqiptarë, në këmbë, të bashkuar, popull i lirisë.

Më 2 prill, mbi Prishtinë, në ajrin e saj kanë fluturuar aeroplanët bombardues Mig 19 të Ushtrisë jugosllave

Më 3 prill, Kryesia e Jugosllavisë, në Kosovë e vendos pushtetin ushtarak. Kryengritja, Pranvera studentore, është Revolucioni i parë, pas Luftës së Dytë Botërore. Viti 1981 në Kosovë shënoi njërën ndër kryengritjet më të fuqishme në kampin socialist dhe në kontinentin e Evropës së asaj kohe. Ishte e pritshme dhe krejt normale që këto demonstrata masive të ndodhnin pikërisht në Kosovën e aneksuar dhunshëm, gjashtëdhjetë e tetë vjet më parë, e shumë vite më pas e tradhtuar nga komunistët jugosllavë, të cilët ia mohuan të drejtën e premtuar për vetëvendosje, në Kosovën e

diskriminuar, të shtypur e të shfrytëzuar, në Kosovën e shqiptarëve qiraxhi në tokën e vet.

Kërkesa thelbësore për Kosovën Republikë u përhap bashkë me frymën e Demonstratave, nëpër të gjitha viset shqiptare, si kërkesë optimale e lëvizjes patriotike dhe u përfaqëua nga masa të gjëra popullore. Studentët e kishin guximin intelektual që të dyshojnë në atë që dukej si e pavendosur, ta zbresin në tokë çdo autoritet, të parashtrojnë çështje të cilat të tjerët as në ëndërr nuk i kishin.

Pse heshtën institucionet më të rëndësishme të popullit në Kosovë: Rektorati i Universitetit, Dekanatet e Fakulteteve, Akademia e Shkencave dhe e Arteve të Kosovës, Shoqata e Shkrimtarëve të Kosovës, Instituti Albanologjik, Instituti i Historisë, Radiotelevizioni, Shtëpia botuese Rilindja, Akademia e Arteve, Teatri.

Ne, studentët - organizatorët e Demonstratave të 11 dhe të 26 marsit të 1981-it, pra, Januz Januzaj, Gani Koci, Kadri Kryeziu, Ramadan Gashi, Murat Musliu, Bajram Kosumi, Ali Lajçi, Merxhan Avdyli, Hamdi Hajdini, Riza Demaj, Sylë Mujaj dhe të tjerët, gjithsej 21 të dënuar prej 6 vjet e deri në 15 vjet burg, prej brezave të mëparshëm dhe prej Shqipërisë, jemi brumosur për ecjen tonë vertikale pa pasur nevojë për ndonjë lidhje me asnjë shërbim a shtet të huaj, politikan a personalitet të jashtëm, organizatë a qeveri të një vendi tjetër. Të gjitha vitet i ndihmuan zhvillimit të historisë, por Demonstratat e 1981-it e bënë prerjen e saj. Atë shpërthim studentor e popullor, asnjë shtet a qeveri e huaj nuk e ka përkrahur, përveç disa gazetave të njohura evropiane e botërore. Fjala demonstratë tregon liri-krah lirie. Idealet e studentëve shqiptarë të Kosovës, për herë të parë kanë depërtuar deri në vendet e Evropës. është përpunuar ngadalë, shkallë - shkallë, krijimi i identitetit politik që, përfundimisht, ka lënë mënjanë iluzionet se Kosova mund të paqësohet dhe të funksionojë brenda kornizës jugosllave dhe asaj serbe.

Dy dilema kryesore të rreme për Demonstratat e studentëve të vitit 1981:

Mos kanë qenë demonstratat e 1981-it të parakohshme dhe të pa- nevojshme?!

- Të parakohshme - atë e kanë trilluar e krijuar oportunistët që kanë pasur dëshirë për të drejtat e shqiptarëve, por kurrë, ama kurrë nuk e kanë ndërmarrë asnjë veprim e që nuk e kanë lënë asnjë fjalë kombëtare, e lëre më ta bëjnë ndonjë vepër.

- Demonstratat nuk kanë qenë fare të nevojshme! Sipas oportunistëve dhe sahanlëpirësve, që për ta, e rëndësishme është pozita e tyre, jo kush është pushtuesi.

Lëvizja jonë studentore i kishte edhe dy përbërës, dy shtytës, dy faqe të fytyrës së njeriut, që me shekuj e përcjellin, e zhvillojnë, e ndryshojë dhe e çojnë përpara qenien të quajtur shoqëri qytetëruese:

- Revolucionin dhe Lirinë e që dhjetë vjet më vonë në rëniet e shteteve socialiste do t'i shtohet edhe fjala demokraci.

